

HOÀN THIÊN PHÁP LUẬT NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÔNG TÁC PHÒNG, CHỐNG TỘI PHẠM LỢI DỤNG CHỨC VỤ, QUYỀN HẠN TRONG KHI THI HÀNH CÔNG VỤ

Trần Hải Quân¹

Tóm tắt: Tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ được quy định tại Điều 356 Bộ luật Hình sự (BLHS) năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2017. So với tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ được quy định tại Điều 281 Bộ luật Hình sự năm 1999 được sửa đổi, bổ sung năm 2009 thì Điều 356 có nhiều điểm mới tạo thuận lợi trong quá trình điều tra, truy tố, xét xử của các cơ quan chức năng, mặc dù vậy nhưng thực tiễn vẫn gặp những khó khăn, vướng mắc như việc áp dụng tình tiết “gây thiệt hại khác” tại khoản 1 Điều 356 còn không thống nhất; công tác quản lý người có chức vụ, quyền hạn; giám định xác định về thiệt hại tài sản còn nhiều hạn chế... Trong phạm vi bài viết này sẽ tập trung làm rõ những khó khăn, vướng mắc trong phòng, chống các tội phạm này trong thời gian tới.

Từ khóa: Tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ, Bộ luật Hình sự.

Nhận bài: 17/12/2021; Hoàn thành biên tập: 23/12/2021; Duyệt đăng: 19/01/2022.

Abstract: The crime of abusing positions and powers while performing official duties is specified in Article 356 of the Penal Code 2015 as amended and supplemented in 2017. Compared to the crime of abusing positions and powers while on official duty. As stipulated in Article 281 of the 1999 Penal Code, which was amended and supplemented in 2009, Article 356 has many new points to facilitate the investigation, prosecution and adjudication of the authorities, although However, in practice, there are still difficulties and obstacles such as the inconsistent application of the “other damage” circumstance in Clause 1, Article 356; the management of people with positions and powers; The assessment of property damage is still limited... Within the scope of this article, we will focus on clarifying the difficulties and obstacles in the prevention and combat of these crimes in the coming time.

Keywords: Crime of abusing positions and powers while performing official duties, Criminal Code.

Date of receipt: 17/12/2021; Date of revision: 23/12/2021; Date of Approval: 19/01/2022.

1. Khái quát chung về tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ

BLHS năm 1985 không quy định riêng tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ mà quy định thành tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn hoặc lạm quyền trong khi thi hành công vụ tại Điều 221. Tiếp đó, xuất phát từ yêu cầu đấu tranh phòng chống tội phạm, Điều 221 BLHS năm 1985 được sửa đổi, bổ sung vào các năm 1991, 1992 và đến năm 1997 tách tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn hoặc lạm quyền trong khi thi hành công vụ thành 02 tội bao gồm: Tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ (Điều 221) và tội

lạm quyền trong khi thi hành công vụ (Điều 221a).

Từ thực tiễn xảy ra nhiều vi phạm và tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ tại kỳ họp thứ 6, Quốc hội khóa X thông qua ngày 21/12/1999 có hiệu lực thi hành từ ngày 01/7/2000, tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ được quy định tại Điều 281 BLHS năm 1999.

Tại BLHS năm 2015 được sửa đổi, bổ sung năm 2017 (sau đây viết tắt là BLHS năm 2015) tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ được quy định tại Điều 356 có hiệu lực thi hành từ ngày 01/01/2018.

¹ Thạc sỹ, Học viện Cảnh sát nhân dân.

So với tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ Điều 281 BLHS năm 1999 thì tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ được quy định Điều 356 BLHS năm 2015 có những điểm mới như: quy định rõ về dấu hiệu định tội; quy định cụ thể về thiệt hại tài sản mang tính định lượng; làm rõ các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự; thay đổi tăng mức phạt tiền đối với hình phạt bổ sung.

Tuy nhiên, trong thực tiễn thi hành có nhiều khó khăn, vướng mắc trong việc điều tra, truy tố xét xử như xác định tình tiết vụ lợi? Động cơ cá nhân khác? Phạm tội 02 lần trở lên? Ngoài ra, người phạm tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ còn gây nhiều khó khăn cho quá trình phát hiện, điều tra, truy tố, xét xử của cơ quan chức năng. Để góp phần tháo gỡ những vướng mắc, bất cập đó, ngày 30/12/2020, Hội đồng Thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao ban hành Nghị quyết số 03/2020/NQ-HĐTP hướng dẫn áp dụng một số quy định của BLHS trong xét xử tội phạm tham nhũng và tội phạm khác về chức vụ. Tuy nhiên, thực tiễn tiến hành hoạt động phòng, chống tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ vẫn còn khó khăn, vướng mắc nhất định, gây ảnh hưởng trực tiếp tới hiệu quả công tác như chưa có hướng dẫn về tình tiết “*gây thiệt hại khác*” tại khoản 1 Điều 356.

2. Những khó khăn, vướng mắc trong quá trình xử lý tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ trong thực tiễn

Theo báo cáo kết quả công tác 6 tháng đầu năm năm 2021 của Cục Cảnh sát kinh tế - Bộ Công an, toàn lực lượng Cảnh sát kinh tế đã khởi tố, điều tra 122 vụ án/268 bị can về tội phạm tham nhũng, trong đó, khởi tố, điều tra 34 vụ án/115 bị can phạm tội lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ (chiếm 27,9% về số vụ và 42,9% về bị can); nhiều vụ án gây hậu quả rất nghiêm trọng và đặc biệt nghiêm trọng đã và đang được phát hiện, điều tra, truy tố, xét xử với những bản án nghiêm khắc, xử lý đúng người, đúng tội đã tạo được dư luận tốt trong

quần chúng nhân dân.

Một số khó khăn, vướng mắc cụ thể trong quá trình xử lý tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ:

Thứ nhất, khó khăn trong việc áp dụng Điều 356 BLHS năm 2015.

- Tại khoản 1 Điều 356 BLHS năm 2015 quy định: “*Người nào vì vụ lợi hoặc động cơ cá nhân khác mà lợi dụng chức vụ, quyền hạn làm trái công vụ gây thiệt hại về tài sản từ 10.000.000 đồng đến dưới 200.000.000 đồng hoặc gây thiệt hại khác...*” và Nghị quyết số 03/2020/NQ-HĐTP ngày 30/12/2020 của Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao, không hướng dẫn về tình tiết “*gây thiệt hại khác*”, điều này gây khó khăn, vướng mắc, không thống nhất cho các cơ quan tiến hành tố tụng hình sự khi xác định và xử lý tình tiết “*gây thiệt hại khác*” do người phạm tội này gây ra đặc biệt là những thiệt hại phi vật chất hoặc khi không thể giám định được thiệt hại.

- Tội phạm lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ làm ảnh hưởng đến uy tín của cơ quan, tổ chức, gây thiệt hại tới lợi ích của Nhà nước, của xã hội; quyền, lợi ích hợp pháp của tổ chức và công dân, đồng thời gây bức xúc trong quần chúng nhân dân. Bên cạnh đó, tội phạm lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ là nguyên nhân phát sinh các tội phạm kinh tế, chức vụ khác như: Tham ô tài sản (Điều 353); Nhận hối lộ (Điều 354), Đưa hối lộ (Điều 364); Môi giới hối lộ (Điều 365); Lạm dụng chức vụ, quyền hạn chiếm đoạt tài sản (Điều 355); Vi phạm quy định về quản lý, sử dụng tài sản Nhà nước gây thất thoát, lãng phí (Điều 219)... gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước, sự uy tín của Đảng, Chính quyền, cơ quan tổ chức... Tuy nhiên, khoản 1, 2, 3 Điều 356 BLHS năm 2015 quy định khung hình phạt cao nhất của tội này là 05, 10, 15 năm tù. Khung hình phạt này là chưa đủ sức răn đe đối với các đối tượng phạm tội cũng như đối với các đối tượng đang có điều kiện, khả năng thực hiện tội phạm.

Thứ hai, đối với đối tượng phạm tội.

Xuất phát từ các đặc điểm về nhân thân của đối tượng phạm tội lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ, do đó công tác phòng ngừa, điều tra tội phạm này gặp rất nhiều khó khăn do đối tượng là có trình độ chuyên môn cao, quan hệ xã hội rộng, đại đa số các đối tượng trong số này là Đảng viên. Theo quy định của Chỉ thị số 26/CT-TW ngày 09/11/2018 của Bộ Chính trị về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với các cơ quan bảo vệ pháp luật trong công tác điều tra xử lý các vụ án, vụ việc, theo đó không áp dụng biện pháp nghiệp vụ đối với Đảng viên khi chưa khởi tố bị can, trong khi thời gian qua đại đa số các đối tượng phạm tội này là Đảng viên.

Thứ ba, về giám định thiệt hại tài sản.

Trong thực tiễn, tiến hành giám định thiệt hại về tài sản trong vụ án phạm tội lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ có những hạn chế như: Thời gian giám định dài; trình độ chuyên môn của một số Giám định viên chưa đáp ứng được yêu cầu về giám định tài sản thiệt hại; kết quả giám định về thiệt hại tài sản do tội phạm gây ra giữa các cơ quan chức năng còn khác nhau... đặc biệt là việc giám định xác định những thiệt hại phi vật chất hoặc khi không thể giám định được thiệt hại, cũng gây ảnh hưởng, khó khăn tới công tác xác định thiệt hại, xử lý và thu hồi tài sản về tội phạm này.

Thứ tư, về công tác kiểm soát, giám sát đối với người có chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ.

Nguyên nhân chính dẫn đến hành vi lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong thi hành công vụ là do nhận thức, năng lực, phẩm chất đạo đức của một bộ phận cán bộ, công chức, Đảng viên còn hạn chế. Công tác giáo dục đạo đức công vụ và xử lý vi phạm đạo đức công vụ chưa thật sự hiệu quả; chưa phát huy hết vai trò nêu gương của cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp; việc ban hành chính sách, pháp luật của Nhà nước còn chậm, thiếu quyết liệt trong thực thi nên hiệu quả chưa cao...

Nhận thức và hành động của một số Cấp ủy, Chính quyền trong phòng ngừa tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ còn

không hạn chế, dẫn tới việc công tác phòng ngừa chưa thực sự được quan tâm đúng mức; công tác thanh tra, kiểm tra, giám sát còn bị buông lỏng, yếu kém, đặc biệt là trong các lĩnh vực nhạy cảm dễ phát sinh sai phạm như quản lý, sử dụng đất đai, giải phóng mặt bằng, thực hiện chính sách xã hội... Còn tồn tại tình trạng vụ việc phạm tội mang tính chất nghiêm trọng đã xảy ra nhưng lãnh đạo các cơ quan, đơn vị không thông báo, chuyển giao cho Cơ quan điều tra mà chỉ tiến hành xử lý nội bộ nhằm tránh ảnh hưởng đến uy tín của cơ quan, đơn vị mình.

3. Kiến nghị hoàn thiện pháp luật trong phòng, chống tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ

Một là, kiến nghị sửa đổi, bổ sung tội lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ.

- Đề nghị các cơ quan chức năng, đặc biệt là Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao ban hành quy định hướng dẫn về tình tiết “*gây thiệt hại khác*” tại khoản 1 Điều 356 BLHS năm 2015 tạo điều kiện thuận lợi trong việc điều tra, truy tố, xét xử về tội phạm lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ.

- Tham mưu cho lãnh đạo ngành chức năng, kiến nghị Quốc hội điều chỉnh mức hình phạt đối với lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ tại khoản 1, 2, 3 Điều 356 BLHS năm 2015 theo hướng tăng nặng để đảm bảo tính răn đe của pháp luật hình sự.

Hai là, đối với các cơ quan chức năng, đặc biệt là lực lượng Cảnh sát kinh tế.

Trong thời gian tới, các cơ quan chức năng, đặc biệt là lực lượng Cảnh sát kinh tế cần thu thập thông tin, tài liệu về hoạt động của những cán bộ, Đảng viên có liên quan đến công tác phòng, chống tội phạm từ các nguồn hợp pháp, công khai như: Nội dung tường trình, khai báo của bị can, bị cáo, người bị hại, người làm chứng; đơn thư khiếu nại tố cáo, kiến nghị khởi tố, tố giác, tin báo về tội phạm; kết luận thanh tra, kiểm tra; thông tin cung cấp từ các cơ quan thông tin đại chúng... để đưa vào hồ sơ chuyên đề liên quan đến công tác phòng, chống tội phạm để phục vụ điều tra, nghiên

cứ; nếu có căn cứ xác định hành vi phạm tội thì báo cáo, phối hợp với cấp ủy Đảng quản lý cán bộ, Đảng viên, có biện pháp xác minh, kết luận kịp thời, chủ động phòng, chống tội phạm tội lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ.

Ba là, đối với cơ quan giám định.

Liên ngành tổ tụng ở cấp Trung ương cần sớm ban hành hướng dẫn về căn cứ, cách thức trung cầu các tổ chức, cá nhân có trình độ năng lực làm công tác giám định, bảo đảm tính độc lập, khách quan của hoạt động giám định; hướng dẫn việc xem xét, đánh giá và sử dụng kết luận giám định trong hoạt động tố tụng để bảo đảm việc giải quyết các vụ án về tội phạm tham nhũng nói chung và lợi dụng chức vụ quyền hạn trong khi thi hành công vụ

nói riêng được chính xác, khách quan và đúng pháp luật. Sớm ban hành quy chế phối hợp giữa các cơ quan tiến hành tố tụng với các cơ quan quản lý; giữa các cơ quan tiến hành tố tụng với các tổ chức giám định tư pháp, trong đó xác định rõ nội dung, cách thức, cơ chế phối hợp cho phù hợp với tính chất đặc thù của giám định tư pháp./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Báo cáo kết quả công tác 6 tháng đầu năm năm 2021 của Cục Cảnh sát kinh tế - Bộ Công an.

2. Bài báo điện tử của Báo Đại đoàn kết ngày 13/07/2021, *Nguyễn Giám đốc Bệnh viện Bạch Mai bị truy tố 10-15 năm tù* (<http://daidoanket.vn/nguyen-giam-doc-benh-vien-bach-mai-bi-truy-to-10-15-nam-tu-5657528.html>).

MỘT SỐ KHÓ KHĂN, VƯỚNG MẮC KHI ÁP DỤNG QUY ĐỊNH VỀ BIỆN PHÁP TẠM GIỮ TANG VẬT, PHƯƠNG TIỆN, GIẤY PHÉP, CHỨNG CHỈ HÀNH NGHỀ THEO THỦ TỤC HÀNH CHÍNH TRONG LUẬT XỬ LÝ VI PHẠM HÀNH CHÍNH NĂM 2012, SỬA ĐỔI, BỔ SUNG NĂM 2020

(Tiếp theo trang 48)

Nghị định quy định về quản lý, bảo quản tang vật, phương tiện VPHC bị tạm giữ, tịch thu theo thủ tục hành chính năm 2021 đang được Chính phủ lấy ý kiến nhân dân đã có quy định về các trường hợp được giao phương tiện giao thông VPHC cho tổ chức, cá nhân vi phạm tạm giữ, bảo quản và trường hợp được đặt tiền bảo lãnh phương tiện giao thông bị tạm giữ theo thủ tục hành chính. Quy định này là hoàn toàn phù hợp, giúp giảm thiểu áp lực cho các cơ quan Nhà nước trong việc bảo quản phương tiện, đồng thời giúp đối tượng vi phạm tiết kiệm được chi phí trông giữ, tránh được tình trạng phương tiện bị hỏng khi tạm giữ tại các kho bãi ngoài trời. Tuy nhiên, theo tác giả nên mở rộng phạm vi đối tượng được áp dụng biện pháp này nhằm giảm thiểu áp lực cho đơn vị tạm giữ. Ví dụ, đối với những trường hợp hành vi vi phạm đơn giản, rõ ràng, không gây hậu quả nghiêm trọng và mở rộng phạm vi không chỉ riêng đối

với phương tiện giao thông vi phạm mà là đối với phương tiện vi phạm VPHC khác (phương tiện vận tải, công cụ, máy móc được sử dụng để thực hiện VPHC)/.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Báo cáo của Bộ Công an tại phiên giải trình về “*Tạm giữ, tịch thu phương tiện giao thông vận tải đường bộ theo thủ tục hành chính*” do Ủy ban Pháp luật của Quốc hội tổ chức, ngày 13/12/2019 và ngày 05/03/2020 tại Quochoi.vn.

2. Nguyễn Thị Xuân (2020), “*Một số bất cập trong quy định về thời hạn tạm giữ tang vật, phương tiện vi phạm hành chính*”, tạp chí Tòa án nhân dân điện tử, ngày 03/03/2020.

3. Tờ trình của Bộ Công an về “*Dự thảo Quy định về quản lý, bảo quản tang vật, phương tiện vi phạm hành chính bị tạm giữ, tịch thu theo thủ tục hành chính*”, ngày 01/09/2021 tại Cổng Thông tin điện tử Chính phủ (chinhphu.vn).